

Oost-Vlaanderen Energielandschap

A photograph of two white wind turbines in a field of yellow flowers under a clear blue sky. The turbines are in the middle ground, and the flowers are in the foreground, creating a sense of depth. The sky is a vibrant blue, and the overall scene is bright and sunny.

www.windlandschap.ovl

Een gereedschapskist voor windlandschappen

Voorwoord

Het voorjaar van 2012. De landschappelijke studies in de net gestarte windplanprocessen Eeklo-Maldegem en E40 tussen Aalter en Aalst werden voorgesteld op een viertal infoavonden. Ik was nog niet officieel begonnen als coördinator van Oost-Vlaanderen Energielandschap maar ging wel al eens een kijkje nemen. Om de sfeer op te snuiven, om reacties te horen, eigenlijk om te voelen vanwaar de wind waaide. Ik moet zeggen, ik was redelijk onder de indruk. De inplanting van windturbines leek op zijn zachtst gezegd geen vlot vaarwatertje te zijn. Zo veel verschillende actoren met elk hun visies. Wie had wat te zeggen, waarover en hoe woog dat door? Dat was niet zo duidelijk. Het werd me wel snel duidelijk dat die wuivende wieken in staat waren heel wat hoog oploaiende emoties los te weken – bij zowel voor- als tegenstanders.

Voor ik het wist werd ik ondergedompeld in een wereld van wind, van netaansluiting en opstalcontracten, van actiegroepen en energiecoöperaties. Een wereld die eigenlijk al deel uitmaakte van mijn omgeving – alleen wist ik dat toen nog niet. Die windturbines grepen ook mij vast. Het zo zichtbare symbool van hernieuwbare energie, van de energietransitie, van de klimaatproblemen sprak ook mijn verbeelding aan. En het heeft me sindsdien niet meer losgelaten.

Wat maar goed is ook. Als je Oost-Vlaanderen Energielandschap niet met passie kan doen, doe je het maar beter niet.

‘Als je Oost-Vlaanderen Energielandschap niet met passie kan doen, doe je het maar beter niet’

Drie jaar verder nu en zo veel bijgeleerd, zo veel boeiende mensen ontmoet. Het was absoluut geen windstille tocht, maar één die de moeite en inzet meer dan waard was. Zeker als ik nu kijk vanwaar we gekomen zijn en waar we nu staan, wat we al allemaal bereikt hebben. Ik besef heel goed dat er nog veel werk aan de winkel is maar zie daar niet tegen op. Want ik geloof er in, het komt goed met windenergie in Oost-Vlaanderen. Meer nog, Oost-Vlaanderen een Energielandschap? Dat moet lukken!

18 december 2014

Moira Callens

PROJECTCOÖRDINATOR

Inleiding

Wind staat in Oost-Vlaanderen al een klein decennium hoog op de agenda. De Provincie werkt energiek aan de ruimtelijke aansturing van windturbines binnen haar grenzen. In het beleidskader wind werd het beleid uitgestippeld en zoekzones aangeduid. In 2009 kwam met de aanpassing van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, heel wat aanbod bij. Desondanks klonk de vraag naar duidelijkheid rond “waar windturbines?” steeds luider. De Provincie nam opnieuw het roer in handen en startte windplanprocessen op voor twee macroconcentratiegebieden uit het beleidskader: “Eeklo-Maldegem” en “E40 tussen Aalter en Aalst”.

‘Het project Oost-Vlaanderen Energielandschap was de energieke spilfiguur tussen de burgers, de projectontwikkelaars en de overheid’

Er was ook werk aan de winkel om het draagvlak bij burgers, overheden en administraties te verhogen, om technische knelpunten op te lossen en te zorgen voor een wisselwerking tussen plannen, projecten en actoren. Het project Oost-Vlaanderen Ener-

gielandschap, aangevraagd en goedgekeurd als een strategisch project in het kader van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, gesubsidieerd door Vlaanderen, ging eind 2011 van start.

In de twee macroconcentratiezones in Oost-Vlaanderen – Eeklo-Maldegem en E40 tussen Aalter en Aalst – doorliep het project in tandem met de dienst ruimtelijke planning van de Provincie een intensief traject. Stap voor stap werd in deze twee zones bepaald waar en onder welke voorwaarden er groot-schalige windturbines konden komen. Het project Oost-Vlaanderen Energielandschap was de energieke spilfiguur tussen de burgers, de projectontwikkelaars en de overheid.

De zones voor de windlandschappen zijn nu afgebakend en vastgelegd in ruimtelijke uitvoeringsplannen. Op planniveau is de weg geëffend en de fundamenten voor participatie van de lokale gemeenschap zijn gelegd. Op projectniveau is er nog werk aan de winkel, niet alleen voor de projectontwikkelaars, maar ook voor Oost-Vlaanderen Energielandschap. Het participatiemodel concretiseren, het omgevingsfonds op punt stellen en een windloket installeren, zijn maar enkele taken die nog op stapel staan.

Buiten de twee macroconcentratiezones waren we ook actief in Geraardsbergen. Samen met de stad werd een participatief traject opgestart om de burgers te laten nadenken over hoe zij hun stad energieneutraal kunnen maken. De eerste energiecafés leren ons dat burgers snel inzien dat alle vormen van hernieuwbare energie bekeken moeten worden. In tegenstelling tot de macroconcentratiezones, waar windenergie het uitgangspunt is, komt de bevolking hier zelf tot windenergie als mogelijke oplossing voor hun stad.

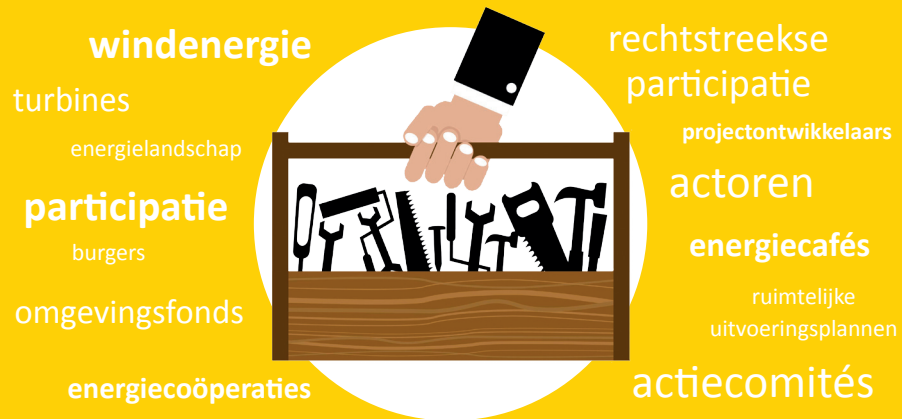
‘Op planniveau is de weg geëffend en de fundamenten voor participatie van de lokale gemeenschap zijn gelegd’

We zijn nu drie jaar en heel wat ervaring verder. Uit het traject hebben we een “toolkit” gedistilleerd. Deze toolkit bevat aanbevelingen en tools om effectief aan de slag te gaan om windlandschappen te creëren. Hij is gebaseerd op de weg afgelegd in Eeklo-Maldegem en E40 tussen Aalter en Aalst.

Onze focus lag op windlandschappen maar we hebben ook de fundamenten gelegd

voor de uitbouw naar energielandschappen. De lopende processen zijn nog niet helemaal afgewerkt. Toch is Oost-Vlaanderen Energielandschap in drie jaar tijd een merk geworden. Op deze fundamenten willen we graag verder bouwen. Daar zijn extra middelen, mensen en tijd voor nodig. De Provincie neemt de handschoen op en is volop op zoek naar deze middelen om de werking van het project verder te zetten.

EEN TOOLKIT ?

In deze toolkit wil het strategisch project Oost-Vlaanderen Energielandschap haar ervaring doorgeven. We baseren ons op de processen in Eeklo-Maldegem en E40 tussen Aalter en Aalst en op de samenwerking met de stad Geraardsbergen in Geraardsbergen Energieneutraal. Deze toolkit is bedoeld voor iedereen die wil werken aan de realisatie van een windlandschap.

Onze toolkit is opgebouwd rond drie kernaanbevelingen:

1

Waar windturbines?
Daar windturbines!

Bepaal waar de windturbines kunnen komen.

2

Coördineren
is faciliteren

Zorg voor coördinatie om de knelpunten naar realisatie weg te werken.

3

Participatie
wint

Zorg voor verschillende linken tussen de windturbines en de lokale gemeenschap: windloket, rechtstreekse participatie en omgevingsfonds.

Om met elk van deze aanbevelingen aan de slag te gaan, zijn telkens een aantal tools uitgewerkt. **Wie**, **wat** en **wanneer** zijn steeds terugkerende tools in elk van de aanbevelingen. Vandaar ook de titel van deze toolkit: www.windlandschap.ovl
Wie doet wat, wat is de boodschap en wanneer gebeurt het?

Deze toolkit vind je terug op onze website: www.energielandschap.be

1 Waar windturbines? Daar windturbines!

AANBEVELING

Neem het roer in handen en ga actief bepalen waar windturbines (kunnen) komen. Baken dus windlandschappen af. Doe dat via een stapsgewijs ruimtelijk traject en klik elke stap beleidsmatig vast. Verscherp bij elke stap de focus, communiceer, zorg voor inspraak en vraag feedback. Treuzel niet, maar zorg wel voor voldoende tijd, zodat de actoren zich elke stap eigen kunnen maken.

Wind is de boodschap, niet de discussie

Begin het planproces met de boodschap dat de discussie niet gaat óf er windturbines moeten komen, maar wel op welke manier. Ons hernieuwbare energiepotentieel binnen eigen grenzen opwekken, zorgt er niet alleen voor dat we de klimaatproblematiek aanpakken, maar ook onze energieafhankelijkheid van het buitenland verminderen. We gaan van enkele grote en centrale productie-eenheden gebaseerd op fossiele en nucleaire bronnen (zoals bvb kerncentrales) naar vele, kleinere en decentrale eenheden gevoed door hernieuwbare bronnen (bvb zonnepanelen). We moeten – zoals vroeger – onze energie halen uit het landschap rondom ons. Onze omgeving wordt dus een energielandschap. Dat betekent dat de productie van hernieuwbare energie zeer dicht bij onze leefomgeving komt, tot op onze daken, tot in onze achtertuin. Windturbines zijn een van de meest

zichtbare hernieuwbare energie-installaties uit het gamma, maar hun aandeel is wel onontbeerlijk in onze hernieuwbare energiemix. Er zijn hernieuwbare energiedoelstellingen vanuit Europa doorvertaald naar het Belgische en Vlaamse beleidsniveau en wind hoort daar bij.

Wind in het energieke landschap

Bereken het totale potentieel aan hernieuwbare energie. Cijfers spreken een duidelijke taal. Leg het potentieel aan hernieuwbare energie naast het huidige verbruik en de boodschap wordt duidelijk: niet alleen is energie besparen nodig, er is nog een grote potentie aan hernieuwbare energie én die zal zo volledig mogelijk ontwikkeld moeten worden. Dit is een heel eenvoudige boodschap en net daarom zo krachtig. Hernieuwbare energie is geen of-of maar een en-en verhaal. We kiezen voor én biomassa-centrales én windturbines én zonnepanelen.

Vanwaar waait de wind?

Maak een beleidskader op. Duid daarin de gebieden aan met een grote potentie voor windenergie. Zorg ervoor dat deze grote windzones ook een landschappelijke samenhang hebben. Dat vormt de basis voor de ontwikkeling van windlandschappen. Het opmaken van een beleidskader voor windturbines zorgt voor een eerste focus. Qua gebieden, maar ook qua mindset. De boodschap is al heel duidelijk: de overheid wil werk maken van windturbines en stelt zichzelf een kader waarbinnen dat zal gebeuren. Een belangrijk signaal.

Kader de wind

Start planprocessen op om in de grote windzones uit het beleidskader windlandschappen te creëren. Een planproces zorgt voor een kader. In dat kader kan je je verhaal opbouwen waarmee je met alle actoren in dialoog gaat. Het kader geeft een ruimtelijke focus. Zo wordt duidelijk wie de betrokken actoren zijn, welke windontwikkelingen in beeld komen en welke technische knelpunten spelen. Het kader biedt ook een houvast voor inspraak, communicatie en timing.

Het nieuwe landschap

Start het planproces met een landschappelijk verhaal. Windturbines veranderen onherroepelijk de leefomgeving van mensen. Ga met een landschappelijke invalshoek aan de slag om te tonen hoe die verandering er kan uitzien. Visualiseer de verschillende scenario's ook. Toon aan hoe windturbines mee

het landschap kunnen vormgeven, hoe een doordachte inplanting een nieuw landschap kan maken dat ook waardevol kan zijn.

Plan-project, dubbele helix, DNA van het planproces

Zorg ervoor dat het planproces en de effectieve windprojecten elkaar voeden. Duid geen windlandschappen aan die niet gerealiseerd kunnen worden. Omdat de inplantingsplaats en configuratie bepalend zijn voor de uitbating van een windturbine, worden veel aspecten pas duidelijk op projectniveau. De synergie tussen plan en project maakt de communicatie ook makkelijker. Mensen willen in de eerste plaats weten waar de turbines zullen staan en welke impact zij zullen ervaren.

Project-meer-waarde

Zorg ervoor dat ook op projectniveau de cumulatieve impact van al de aan te vragen windturbines in het windlandschap in één document onderzocht wordt. Communiceer deze informatie duidelijk aan alle betrokken actoren, zoals ook gebeurd is op planniveau. Niet alleen een meerwaarde voor de vergunning- of adviesverlenende instantie, maar zeker ook voor de omwonenden.

Waar windturbines? Daar windturbines!

Creëer in het windlandschap optimaal te ontwikkelen concentratiezones, maar ook uitsluitingszones. De combinatie van beide is een sterk instrument om duidelijkheid te scheppen bij burgers, lokale overheden, projectontwikkelaars, administraties en techni-

sche instanties. Zorg er dan ook voor dat die concentratie-uitsluiting juridisch afdwingbaar is in een ruimtelijk uitvoeringsplan. Zo worden windturbines die niet voldoen aan het volledige planverhaal onmogelijk.

Kader voor beoordeling

Maak het verhaal in het volledige planproces zeer duidelijk voor de administraties en instellingen die de vergunningen uiteindelijk moeten adviseren en beoordelen. Neem ze mee in elke stap, laat ze mee het proces vormgeven. Zo hebben zij een duidelijk zicht op het kader waarin de vergunningsaanvragen vallen en kunnen ze dat ook toepassen.

WIE?

Provincie is prima

De aanduiding van een windlandschap is bij uitstek de taak van de overheid. Een windlandschap overstijgt de administratieve grenzen van gemeenten. Er is ook een beslissingskracht nodig van bovenlokaal niveau. Bovendien moet de link tussen het beleid en de technische administratie die de uitvoering doet zo kort mogelijk zijn. De Provincie is een geschikt niveau gebleken om dit te doen.

WANNEER?

Carpe Momentum!

Grijp de actualiteit rond energie, klimaat of aanverwante thema's aan en creëer van daaruit een eigen momentum om van start

te gaan. De opstart van een windlandschap moet met veel wind gepaard gaan. Gebruik het om actoren te inspireren en partners te katalyseren. Bouw dat momentum op en onderhoud het ook, voed het regelmatig gedurende het proces.

Klikvast - ook in beleid

Werk in verschillende stappen en klik deze vast in beleidsbeslissingen. Een windlandschap bouw je niet van vandaag op morgen. Draagvlak wordt stap voor stap opgebouwd, ook beleidsmatig. Op die manier versterkt het proces zichzelf en worden stevige fundamenten gelegd. Dit komt van pas bij tegenstand of tegenkanting.

Wind of change vraagt tijd

Neem de tijd om een windlandschap te creëren. Doorloop zorgvuldig de verschillende stappen. Bij elke stap hoort een uitgebalanceerde communicatie- en inspraakronde. Neem de tijd om elke stap te evalueren en bij te sturen waar nodig. Die tijd is ook nodig voor de betrokken actoren om zich het verhaal eigen te maken. Verandering vraagt nu eenmaal tijd.

Planproces in vijfde versnelling

Er mag echter niet getreuzeld worden. Een te lange doorlooptijd betekent meer kans op wijzigende context met gevolgen voor de uitwerking van het project. Zorg ervoor dat het proces niet stilvalt, behoud je momentum. Zo is bijvoorbeeld het beleid inzake groenestroomcertificaten de afgelopen drie jaar gewijzigd wat een impact heeft op de effectieve realisatie.

WAT?

Hallo?

Breng bij de start van het planproces alle actoren in kaart, ga er actief naar op zoek, ook naar verenigingen die burgers (kunnen) vertegenwoordigen. Neem contact op met bestaande actiescomités tegen windturbines. Zoek ook ruimer naar organisaties of burgers die zich inzetten voor duurzame energie of voor het klimaat.

Gemeenten kunnen hier een waardevolle partner zijn, omdat zij dicht bij de bevolking staan. Zij zijn enerzijds zelf actor en kunnen anderzijds helpen om contact te leggen met lokale actiescomités, adviesraden, dorpsraden, bewonersplatforms, ...

Herhaal die actorenscaan in de loop van het proces meerdere malen. Actoren kunnen veranderen. Ga actief op zoek naar de mening van je actoren in elke tussenstap. Overtuig hen om effectief deel te nemen aan het proces. Het zorgt ervoor dat je op de hoogte blijft van wat er leeft.

Hou je vast, een transparant proces

Wees niet bang om al je kaarten op tafel te gooien, in elke stap van het proces.

Communiceer telkens alle informatie waarover je zelf beschikt. Leg uit welke informatie geleid heeft tot welke keuzes en waarom. Het mag lijken alsof meer informatie leidt tot meer en onnodige bezorgdheid maar het loont op de langere termijn. Je profileert je als betrouwbare en neutrale partner. Geef duidelijk aan wat de rol is van elke actor in elke fase van het proces en wat er precies met zijn input zal gebeuren, of niet zal gebeuren. Geef bij een onderling contact eerlijk mee wat je zelf weet op dat moment, wat

niet en wat je beperkingen zijn. Je middelen en mankracht hebben hun grenzen. Investeer tijd in regelmatige contacten met je actoren. Wees zelf ook bereikbaar, zeg je actoren op welke manier ze je kunnen bereiken en volg dat ook op. Zorg voor een menselijk contact.

Let er wel op dat je geen Don Quichot wordt. De verleiding kan groot zijn om je op te werpen als beschermer van de burgers tegen die windturbines. Verlies de boodschap niet uit het oog: windturbines komen er!

No speak wind?

Kies aangepaste manieren om met verschillende doelgroepen te communiceren. Kies bijvoorbeeld voor infomarkten (of gelijkaardige methoden) om de bevolking te informeren, eerder dan voor infovergaderingen. Klassieke infovergaderingen beperken zich veeleer tot eenrichtingsverkeer, laten eventueel enkele luide roepers aan het woord en vergroten eerder de afstand met de lokale bevolking. Infomarkten daarentegen geven je de kans en de tijd om:

- dieper in te gaan op verschillende aspecten van je project;
- in dialoog te gaan met meer bewoners;
- ook vragen te beantwoorden van burgers die liever hun stem niet in het openbaar laten horen.

2 Coördineren is faciliteren

AANBEVELING

Complex project, energieke return

De ontwikkeling van een windlandschap is een complex project. Ook de effectieve invulling van een windlandschap vraagt een intense coördinatie. Zorg voor een neutrale partner die zich vrij kan bewegen tussen omwonenden, overheden, administraties en projectontwikkelaars en die in staat is een vertrouwensband op te bouwen met elke partij. Dat vraagt veel middelen en personeel, maar heeft de potentie van een zeer energieke return.

Even wachten met die wind

Vraag het engagement van de projectontwikkelaars om de concrete realisaties in het windlandschap on hold te zetten. Zo loopt het planproces in alle neutraliteit en is een optimale wisselwerking tussen planproces en project mogelijk. Neem zelf het engagement om die tijd ten volle te gebruiken om knelpunten weg te werken, te communiceren met de actoren en betrokkenheid te scheppen tussen het windlandschap en de gemeenschap errond.

Opstal, contract van concurrentie

Val terug op de terreinposities om duidelijk af te bakenen welke projectontwikkelaars actoren zijn in het proces. Op vandaag liggen percelen in potentiële windlandschappen

grotendeels onder opstalcontract. Er speelt een hevige concurrentie tussen de projectontwikkelaars, die zich in de eerste plaats vertaalt in terreinposities. Door die concurrentie te erkennen, kunnen projectontwikkelaars samenwerken om een gezamenlijk project te ontwikkelen dat de concentratiezones optimaal invult.

Plan-project, dubbele helix, DNA van proces

De effectieve realisatie en het planproces van aanduiding van een windlandschap moeten in constante wisselwerking staan met elkaar. Het heeft geen zin om zones af te bakenen die onmogelijk ontwikkeld kunnen worden. Door de wisselwerking tussen het planproces en het project kunnen knelpunten opgelost worden die bepaalde potenties blokkeren. Een gecoördineerde aanpak van planproces en project heeft een belangrijke meerwaarde.

Netaansluiting, vluchtlijnen, radar? Bundelen deblokkeert

Neem als coördinerende instantie de verantwoordelijkheid op om technische knelpunten op niveau van het windlandschap op te lossen. De potenties van een windlandschap en de gecoördineerde aanpak ervan leggen meer gewicht in de schaal dan ad hoc projecten of individuele projectontwikkelaars. Zo bouw je aan je geloofwaardigheid als facilitator. Doe dat van in het begin van het planproces, zodat eventuele oplossingen op tijd in gang gezet worden.

Windturbines en bedrijven – een mooi huwelijk is mogelijk

Maak van bedrijventerreinontwikkelaars en/of -beheerders een partner. Probeer met hen de inplanting van windturbines in het totaalconcept van het bedrijventerrein te verwerken. Er zijn win-winsituaties mogelijk. Ga er niet van uit dat windturbines vanzelf zullen verschijnen op de bedrijventerreinen in het windlandschap. Hoewel de hoogtechnologische, strakke uitstraling van windturbines uitermate geschikt lijkt voor een industriële bedrijfsomgeving met vaak hoog energieverbruik, is de inplanting niet vanzelfsprekend. Vergeet ook niet dat rond bedrijventerreinen soms veel mensen wonen. Windturbines en bedrijventerreinen, het kan een mooi huwelijk zijn, mits een gedegen huwelijkscontract.

WIE?

Windmanager

Zorg voor een neutrale partner die de weg naar realisatie kan coördineren en plan en project op elkaar kan afstemmen. De coördinator hoeft niet noodzakelijk een overheid te zijn, maar moet wel in staat zijn om in een directe wisselwerking te staan met de planoverheid. De coördinator moet ook op korte termijn een vertrouwensband kunnen opbouwen met de projectontwikkelaars, de burgers, planoverheid en lokale overheden, administraties enz.

WAT?

Vertrouwen bouwen en houden

Zorg ervoor dat je het vertrouwen van je actoren niet beschadigt. In tegenstelling tot het heel transparante planproces moet je hier omzichtig omgaan met aangeleverde informatie. De sleutel tot de puzzel is vertrouwen.

WANNEER?

Op tijd begonnen is half gewonnen

Begin zo vroeg mogelijk met de projectcoördinatie. Start tegelijkertijd met het planproces op en tracht de beide op elkaar af te stemmen qua snelheid en timing. Dit betekent wel dat bepaalde projecten door keuzes in het planproces kunnen sneuvelen.

3 Participatie wint

AANBEVELING

Door de energietransitie naar decentrale, hernieuwbare energie dringt de energieproductie door tot in onze leefomgeving. Windenergie is één van de meest zichtbare en gepolariseerde hernieuwbare energiebronnen uit het gamma. Net daarom is de betrokkenheid tussen de windturbines en de omgeving waarin ze draaien van cruciaal belang. Zorg voor correcte informatie over windturbines en een betrouwbaar kanaal om dat te geven. Zorg dat de gemeenschap deel uitmaakt van het windlandschap en het windlandschap van de gemeenschap. Zorg voor een directe link naar de uitbating. Zorg voor een lokaal loket waar men met vragen terecht kan en vanwaar oplossingen in gang gezet worden. Zorg voor een positieve connotatie tussen de omgeving en haar windlandschap.

Lokale meerwaarde uit windturbineprojecten kan bijdragen aan de aanvaarding ervan. Die lokale meerwaarde mag echter geen doekje voor het bloeden worden. De lokale meerwaarde moet zo uitgewerkt worden dat het een win-winsituatie wordt voor alle betrokkenen. Het mag geenszins een omkoopsom worden om het “OK” van omwonenden te verkrijgen. Leg de nadruk niet op de individuele, maar op de collectieve meerwaarde, niet op de kapitaalsinvestering, wel op betrokkenheid.

Welke meerwaarde men ook wil voorzien, als de omwonenden ongerust zijn over de uitbating en de effectieve impact van de turbines, zal geen doekje helpen.

De lokale meerwaarde is uitgewerkt op drie aspecten. Elk aspect appelleert een andere doelgroep in de lokale omgeving.

Een windlandschap creëren vanuit een hoge betrokkenheid van de omgeving, maakt ook de weg vrij voor toekomstige windlandschappen. Omgekeerd, een windlandschap aanduiden en doorduwen zonder lokale participatie, hypothekeert toekomstige windlandschappen.

LOKETFUNCTIE

Bestaande hinder, koren op de molen, ... aanpakken dus!

Windturbines in het windlandschap die hinder veroorzaken, mogen niet genegeerd worden. Ga aan de slag om de hinder in kaart te brengen en betrek daarbij de omwonenden. Zij hebben een goed zicht (of gehoor) op de hinder. Uiteraard moet je niet zelf aan de turbines sleutelen, maar coördineer de aanpak. Ga in overleg met lokale overheid, exploitanten, onafhankelijke deskundigen en de omwonenden om tot een bevredigende oplossing te komen. Handel snel want slecht nieuws reist snel. Als een andere actor al de aanpak coördineert, sluit je dan aan en neem actief deel. Zorg ook voor een doorstroming van de informatie naar het planproces en de toekomstige ontwikkelingen in het windlandschap.

Voorkomen is beter dan...

Neem als planoverheid of projectcoördinator de verantwoordelijkheid voor de monitoring van de windturbines in exploitatie. Werk een systeem uit met omwonenden, exploitanten, lokale overheid, milieu-inspectie en milieuhandhaving. Voorzie daarin de uitbouw van een meldpunt. Communiceer al van voor de vergunningsaanvragen dat er monitoring tijdens de exploitatie voorzien zal worden. Zorg ervoor dat de monitoring een antwoord biedt op het wantrouwen dat leeft tegenover het naleven van de normen en de controle daarop.

WIE?

Alle facetten

Neem de rol van coördinator op in al zijn facetten. Pak de hinder van bestaande windturbines in het windlandschap aan of speel op zijn minst een zichtbare rol in de aanpak. Coördineer de uitbouw van een proactief opvolgsysteem in overleg met omwonenden, exploitanten, lokale overheid, milieu-inspectie en milieuhandhaving. Het is een absolute meerwaarde dat dit door een betrokken maar neutrale partner gebeurt. De projectcoördinator lijkt daarvoor geschikt.

WAT?

Windloket – minder hinder vinden

Neem actief de rol op van windloket. Als planoverheid of als projectcoördinator van een windlandschap, word je voor de betrokken actoren het gezicht van de windturbines. Mensen komen plots informatie, soms zelfs heel technische info, zoeken. Zorg dat je goed geïnformeerd bent over dergelijke zaken, of op zijn minst een netwerk hebt van deskundigen waar die informatie te verzamelen valt.

Bij burgers – bij individuele burgers, maar vooral bij georganiseerde actiegroepen – circuleert zeer uiteenlopende informatie over de impact van windturbines op een leefomgeving. De VLAREM-wetgeving is geen algemeen gekend gegeven. Hoewel bepaalde onverzettelijke tegenstanders nooit van het tegendeel overtuigd kunnen worden, is het wél belangrijk om steeds consequent correcte informatie te geven bij elke communicatie over windturbines. De vele misverstan-

den over windturbines uit de wereld helpen, is onmogelijk. De mensen correct informeren helpt wel. Hoe neutraler de instantie die de informatie brengt, hoe geloofwaardiger de informatie wordt. Verzwijg zeker geen minder positieve aspecten.

Mond aan mond werkt terstond

Grijp elk communicatiemoment in het proces aan om correcte informatie over windturbines aan zich mee te geven. Om aan het draagvlak te werken, heb je mensen op het terrein nodig. Een communicatiecampagne louter en alleen digitaal of met folders is niet voldoende. Zorg voor onafhankelijke deskundigen ter plaatse. Hoe neutraler de persoon is die de info geeft, hoe geloofwaardiger die info wordt ervaren.

WANNEER?

Voor, tijdens en na

Werk tijdens het planningsproces en de projectcoördinatie de tools uit die de lokale gemeenschap een grip geven op het naleven van de normen bij exploitatie. Pak bestaande hinder onmiddellijk aan.

RECHTSTREEKSE PARTICIPATIE

Rechtstreekse participatie: prosumenten

Zorg ervoor dat een deel van de productiemiddelen in een windlandschap in handen komt van de omgeving. Voorzie eigenaarschap voor de burgers als voorwaarde voor de ontwikkeling van windturbines. Rechtstreekse participatie door burgers in het energieverhaal heeft vele voordelen. Door de burgers actief te betrekken en inspraak te geven in de windturbineprojecten in hun eigen buurt, verhoogt de betrokkenheid, wordt de directe link tussen productie en consumptie groter en kan de aanvaarding verhogen. Op die manier kunnen burgers actief meewerken aan de uitbouw van het hernieuwbare energiepotentieel en als het ware een soort 'prosument' worden. Ze zijn producent en consument ineen. Ze investeren mee en zijn mede-eigenaar van een windturbine. Als Europa haar 2020-doelstellingen wil halen, heeft ze haar burgers nodig. Als zij het belang van duurzaam omgaan met energie beseffen, worden zij partners die actief mee kunnen denken over een oplossing. Bij de burgers zijn voldoende middelen aanwezig om hernieuwbare energieprojecten, waaronder windturbineprojecten, te financieren. Via rechtstreekse participatie worden die middelen gemobiliseerd.

Plug ook de lokale overheden in

Maak ze op die manier mede-ambassadeur van hun windlandschap. Met rechtstreekse

participatie voor de burgers bereik je vooral actieve, vaak geëngageerde burgers ('wakere' burgers). Andere burgers zijn moeilijker te bereiken. De lokale overheid is een vertegenwoordiging van alle burgers op haar grondgebied. Lokale overheden kunnen bovendien op die manier hun voorbeeldfunctie invullen en uitspelen.

20%, niet genoeg, veel te veel?

Voorzie 20% eigenaarschap in de windturbines voor de lokale gemeenschap.

Op vandaag is er in Vlaanderen geen wettelijk kader dat projectontwikkelaars verplicht om participatie in windturbineprojecten te voorzien – rechtstreekse of andere. De toepassing ervan moet dus via onderhandelingen tot stand komen. 20% is een goed evenwicht waarbij belangen van zowel projectontwikkelaars als lokale gemeenschap behartigd kunnen worden. Zowel Denemarken als Duitsland kiest voor een percentage van 20%.

Wettelijk kader

Stuur aan op een wettelijk kader om het principe van rechtstreekse participatie in windturbineprojecten in Vlaanderen toe te passen. Juridische instrumenten die rechtstreekse participatie opleggen, kunnen ook bepaalde financieringsstromen activeren.

Zonder Vlaamse of federale wetgeving kan rechtstreekse participatie niet opgelegd worden. Vele ontwikkelaars passen hun eigen vorm van participatie toe, vooral in windturbineprojecten. Maar er is geen eenduidig systeem. De toegepaste modellen zijn bovendien gericht op financiële participatie en niet zozeer op betrokkenheid en gedeelde verantwoordelijkheid.

WIE?

Zoek partners voor effectieve uitvoering

Ga op zoek naar partners die over middelen en technische bagage beschikken om de invulling van de rechtstreekse participatie op zich te nemen. Rechtstreekse participatie betekent dat een deel van de turbines en dus de stroom eigendom wordt van de lokale gemeenschap. De gemeenschap moet dus in staat zijn om turbines te bouwen, uit te baten en de elektriciteit aan haar leden te leveren. Om dat in de praktijk te kunnen doen, moet die lokale gemeenschap wel over kennis, kunde en middelen beschikken.

WAT?

Een stem in de wind

Spoor de prosumenten aan om een actieve rol op te nemen in het planproces en in de effectieve realisatie van het windlandschap. Zorg voor momenten waarop ook hun stem gehoord wordt. De concurrentie op het vlak van terreinposities in Vlaanderen is dermate hoog, dat het voor burgerbewegingen vaak onmogelijk is om daar een plaats in te verwerven. Nochtans kunnen zij wel degelijk een belangrijke meerwaarde betekenen voor windturbineprojecten in hun buurt. Zoals actiecomités kunnen ontstaan uit het activeren van burens door een kerngroep, zo kan ook de positieve stem geactiveerd worden door medeburgers. Burgers sensibiliseren zichzelf op die manier.

WANNEER?

Hoe sneller, hoe meer-waarde

Hoe sneller afspraken tussen de projectontwikkelaars en de rechtstreekse participanten gemaakt worden, hoe groter de meerwaarde. Projectontwikkelaars en lokale gemeenschap kunnen elkaar immers versterken in het proces. Bij voorkeur gebeurt dit heel vroeg in de ontwikkelingsfase.

OMGEVINGSFONDS

De omgeving wint met wind

Zorg voor een positieve band tussen het windlandschap en de omgeving. Windturbines veranderen immers de omgeving waarin ze terecht komen. Een deel van de opbrengsten van windturbines kunnen terugvloeien naar de omgeving waarin ze staan om daar te werken aan een kwalitatief windlandschap. Geef het roer in handen van de omgeving. Zij wonen er tenslotte. Zorg ervoor dat zij een stem hebben en mee kunnen bepalen waar en hoe de middelen worden ingezet.

WIE?

In co-creatie

Geef de omwonenden van een windlandschap opnieuw vat op hun omgeving via het omgevingsfonds. Bouw de werking van het omgevingsfonds uit in cocreatie met die omwonenden. Laat ze mee beslissen waarvoor het fonds moet dienen, hoe het fonds moet

werken en wie het moet beheren. Betrek daar ook de lokale overheden bij en uiteraard de exploitanten – van hen komen de middelen die het fonds voeden.

WAT?

Kwaliteit voorop

Communiceer zorgvuldig over het doel van het omgevingsfonds. Een fonds gespijsd uit windturbines om te werken aan de omgeving errond, dat kan werken. Het fonds mag echter geen omkoopsom worden om het "OK" van omwonenden te verkrijgen. Door de omwonenden een gezamenlijke verantwoordelijkheid te geven – van bij de creatie van het fonds – komt de nadruk op de collectieve meerwaarde te liggen en niet op de individuele.

WANNEER?

Omgeving in de startblokken

Zorg dat de werking en het beheer van het omgevingsfonds uitgewerkt zijn tegen de tijd dat de windturbines in exploitatie gaan. Vanaf dan komen immers de middelen binnen.

Windlandschap

AANBEVELING

In deze toolkit zijn drie kernaanbevelingen gedaan. Hoe een windlandschap aan te duiden, hoe het te ontwikkelen en hoe dat doen mét betrokkenheid van de gemeenschap. Voor elke aanbeveling zijn een aantal tools van toepassing. Deze aanbevelingen kunnen niet los van elkaar gezien worden. Het lijkt ons niet mogelijk een windlandschap te creëren door slechts één of twee aanbevelingen toe te passen. Koppel daarom de besluitvorming in de drie kernaanbevelingen aan elkaar, verbind voorwaarden aan besluiten rond de ene aanbeveling aan resultaten uit een andere.

Deze aanbevelingen en tools komen uit de ervaring opgedaan tijdens de windlandschappen Eeklo-Maldegem en E40 tussen Aalter en Aalst. Er zijn ongetwijfeld nog veel manieren, aanbevelingen en tools om windlandschappen te creëren. Wij hebben die aanbevelingen en tools gebundeld die ons een sleutel tot succes lijken. We zijn in de windlandschappen Eeklo-Maldegem en E40 tussen Aalter en Aalst op het punt aangekomen dat de windlandschappen aangeduid zijn. De ruimtelijke uitvoeringsplannen zijn definitief vastgesteld door de Provincie. Op het niveau van het windlandschap zijn technische knelpunten aangepakt en projecten op elkaar afgestemd. De fundering voor de participatie van de lokale gemeenschap in haar windlandschap is gelegd. De effectieve uitwerking moet nu tot stand komen. Deze toolkit is een work in progress.

Windlandschap – Energielandschap

AANBEVELING

Een beleidskader brengt de potenties voor windturbines over een volledig gebied aan het licht. Er zullen gebieden zijn met hoge potenties – macroconcentratiezones – en gebieden met eerder verspreide, kleinere mogelijkheden. In macroconcentratiezones moet een bovenlokaal windpotentieel ontwikkeld worden. Via een planproces, een projectcoördinatie en lokale participatie kunnen die zones effectief evolueren tot volwaardige windlandschappen. Via het netwerk van gesensibiliseerde actoren, de doorwerking van de rechtstreekse participatie, de uitwerking van het omgevingsfonds en extra gecreëerde netcapaciteit, kunnen de windlandschappen doorgroeien tot energielandschappen.

AANBEVELING

In zones met eerder verspreide, kleinere mogelijkheden voor wind, lijkt een bottom-up proces waarin burgers, bedrijven en lokale overheid samen nadenken over de invulling van hun hernieuwbare energiepotentieel een efficiëntere kaart. Samen Energieneutraal.

AANBEVELING

Energieneutraliteit is eenvoudig om uit te leggen: je verbruik halen uit hernieuwbare energiebronnen. Deze eenvoudige boodschap kan goed gebruikt worden om mensen te mobiliseren om energieneutraliteit na te streven en van daaruit klimaatneutraliteit. Energieneutraliteit nastreven kan dus een energiek onderdeel zijn van een klimaatactieplan. In een participatief traject met de bevolking, bedrijven en lokale overheid, is de katalyse nog eens zo sterk.

Deze toolkit is een creatie
van Oost-Vlaanderen Energielandschap.

WEBSITE:

www.energielandschap.be

FACEBOOK:

<https://www.facebook.com/OostVlaanderenEnergielandschap>

REDACTIE:

Moira Callens, Isabel Thys, Sofie De Braekeleer en Thaïs Thys

LAY-OUT:

Grafisontwerp

Gedrukt op Garda Art Matt 150gr FSC Mixed Credit

VU: Moira Callens,

Woodrow Wilsonplein 2

9000 Gent

moira.callens@energielandschap.be

